

The poster features a dramatic scene with a man and a woman. The man, on the left, has a mustache and is looking intensely at the viewer. The woman, on the right, wears a black veil with small white dots and a large earring. They are surrounded by vibrant, swirling flames in shades of red and orange. The background is dark, making the fire and the characters stand out.

EIFFEL

EIFFEL MŰHELYHÁZ
EIFFEL ART STUDIOS

GIUSEPPE VERDI

A TRUBADÚR

IL TROVATORE

OPERA
MAGYAR ÁLLAMI OPERAHÁZ
HUNGARIAN STATE OPERA

2024. FEBRUÁR 2., EIFFEL MŰHELYHÁZ
2 FEBRUARY 2024, EIFFEL ART STUDIOS

GIUSEPPE VERDI

A TRUBADÚR

IL TROVATORE

Szövegkönyv *Libretto* **SALVATORE CAMMARANO**

Magyar nyelvű feliratok *Hungarian surtitles* **CSÁKOVICS LAJOS**

Angol nyelvű feliratok *English surtitles* **ARTHUR ROGER CRANE**

Leonora **ANNA NETREBKO**

Manrico **YUSIF EYVAZOV**

Luna **KÁLMÁNDY MIHÁLY**

Azucena **SZÁNTÓ ANDREA**

Ferrando **PALERDI ANDRÁS**

Inez **HEITER MELINDA**

Ruiz **ÓDOR BOTOND**

Öreg cigány *Old gypsy* **TRÓCSÁNYI ZSOLT**

Hírnök *Messenger* **HARASZTI ZSOMBOR**

Közreműködik a Magyar Állami Operaház Zenekara és Énekkara

Featuring the Hungarian State Opera Orchestra and Chorus

Karigazgató *Chorus director* **CSIKI GÁBOR**

Karmester *Conductor* **DENIS VLAZENKO**

Cselekmény

I. felvonás – A párbaj

1. jelenet

Spanyolországot megosztotta a polgárháború. A királypárti csapatok parancsnoka, Luna gróf eleped Leonoráért, a királyné egyik udvarhölgyéért, aki azonban nem viszonzza a gróf érzéseit. Egy ismeretlen trubadúr ejtette rabul a szívet, aki minden éjjel neki szerenádozik, s akit a féltékeny gróf mindenáron el akar fogatni. Az aragóniai palota előtt éjjel őrt állnak Luna gróf emberei, és a kapitány, Ferrando, hogy a katonákat ébren tartsa, visszaemlékszik egy cigányasszony szörnyű történetére, akit azzal a váddal égettek meg elevenen, hogy a gróf kisöccsét szemmel verte. A cigányasszony lánya aztán bosszúból elrabolta a gyermeket, és úgy mondják, a tűzbe dobta azon a helyen, ahol korábban anyja lelte halálát. Egy égett gyermekcsontvázat találtak ott aztán, és nem sokkal később Luna gróf apját elemész-tette a bánat. Az idős gróf, aki abban reménykedett, hogy a csontok mégsem a fiáé voltak, halála előtt megeskette idősebbik fiát, hogy felkutatja a nőt. Sosem leltek a cigánylány nyomára.

2. jelenet

A palota kertjében Leonora megvallja barátnőjének, Ineznek, hogy beleszeretett egy titokzatos férfiába, akivel még a háború előtt találkozott. Ő a trubadúr, aki minden este szerenádot ad neki. Távozásuk után Luna gróf jelenik meg, akit szinte örületbe kerget Leonora iránti vágya. Ahogy a hölgy ajtajához közelít, a sötétben felcsendül a trubadúr éneke. Leonora kiszalad, hogy köszöntse szerelmét, de meglepetésére az énekes helyett a gróf vár rá. Megjelenik a trubadúr és felfedi kilétét: ő Manrico, a felkelők vezetője. A dühöngő gróf halálos párbajra hívja ki.

II. felvonás – A cigányasszony

1. jelenet

A párbajban Manrico kerekedett felül, de valami furcsa ösztön hatására visszalépett az utolsó, halálos döféstől, és életben hagyta a grótot. A háború folytatódott, az utolsó csatában a királypártiak arattak győzelmet. Manrico súlyosan megsebesült, ám anyja, Azucena a harcmezőről a hegyek közé menekítette és egy táborban meggyógyította. Ő az a cigányasszony, akit Luna gróf keres. Életét anyja halálának emléke és a bosszúvágy árnyékolja be. Azucena belefog a szörnyű történet elmesélésének. Elrabolta az idős gróf kislát, de a gyermek, akit végül meggyilkolt, a saját fia volt. Mikor Manrico tudni szeretné, ki is ő valójában, Azucena kitérő válaszokat ad: csak az anyai szeretet számít, amit mindig is tanúsított a fia iránt, és az, hogy Manrico megtartsa esküjét, miszerint bosszút áll a Luna-családon. Hírét veszik, hogy Leonora kolostorba fog vonulni, mivel úgy hiszi, szerelme meghalt a csatában, ő maga pedig menekülni akar a gróftól. Manrico anyja tanácsa ellenére azonnal Leonorához indul. Azucena követi őt.

2. jelenet

Luna be akarja venni a kolostort csapataival, hogy erőszakkal tartsa vissza Leonorát. A lány épp a fogadalomtételre készül, amikor a gróf el akarja őt ragadni, de ezt Manrico és emberei megakadályozzák. Harc tör ki, melynek zűrzavarában a szerelmesek elmenekülnek.

III. felvonás – A cigányasszony fia

1. jelenet

Luna gróf és serege támadni készül az erődöt, ahová Manrico és kedvese menekült. Ferrando a gróf elé rángatja Azucenát, akit a tábor környékén fogtak el. Amikor az asszony a Luna nevet hallja, reakciója gyanút kelt Ferrandóban, aki felismeri a nőben a gróf testvérének gyilkosát. Mikor Azucena Manricóért kiált, a gróf rájön, hogy ellenfelét hogyan tudná kicsalni a várból: embereinek megparancsolja, hogy építsenek máglyát és Azucenát ott helyben égessék meg.

2. jelenet

A várban Leonora és Manrico készül esküvőjükre. A lány retteg, hiszen a harc Lunával elkerülhetetlen, Manrico csapata pedig lényegesen kisebb. A férfi örök szerelmet esküszik neki. Mikor megtudják, hogy Azucena fogságba esett, Manrico azonnali támadást indít a gróf és csapatai ellen.

IV. felvonás – A kivégzés

1. jelenet

Manrico és serege vereséget szenvedett, ő maga és Azucena Luna várában foglyok. Leonora, aki el tudott menekülni Manrico hadnagyával, a várhoz érkezik. Halála ítélt kedvese lelki üdvéért imádkozik. A várból a trubadúr hangja hallatszik. Luna gróf elrendeli Manrico és Azucena kivégzését. Kedvese szabadon engedéséért cserébe Leonora felajánlja magát a grófnak, aki elfogadja az ajánlatot, nem sejtve, hogy imádoztja lassan ölő mérget ivott.

2. jelenet

A börtönben Manrico Azucenát próbálja nyugtatni, aki retteg a rá váró tűzhaláltól. A fiú a régi boldog, szabad idők emlékének felidézésével próbálja csitítani őt. Leonora siet be, menekülésre sürgetve Manricót. A férfi rájön, hogy szerelme milyen áron váltotta ki őt: elutasítja a lányt és a gróf kegyelmét is. A mérge azonban hatni kezd: Leonora szerelme karjaiban hal meg – a gróf szemé láttára. Luna kivégezteti Manricót. Azucena az égre kiáltja: bosszúja beteljesült – a gróf saját fivéréét ölette meg.

A mőről

A *trubadúr* a bel canto stílusában komponált olasz romantikus melodráma; az úgynevezett trilogia *popolare* („népszerű trilógia”) második darabja, amely a *Rigoletto* után, a *Traviatával* szinte átfedésben keletkezett.

Szerkezete hű ahhoz a sémához, ami Verdi korai darabjait jellemezte: dupla jelenetekből felépülő, négy felvonásos szerkezet, tenor-szoprán-bariton szerelmi háromszög – kiegészítve egy jelentős mezzo-szereppel, amely Verdínél rendkívül nagy súlyt kapott, olyannyira, hogy az operának eredetileg a *La gitana*, azaz *A cigányasszony* címet akarta adni.

Az opera alapjául Antonio García Gutiérrez spanyol író 1836-ban bemutatott, *A trubadúr* című romantikus drámája szolgált, amely szindarabot pedig feltehetően Mariano José de Larra *Macías* című

1834-es darabja inspirálta. Mind Gutiérrez, mind a Verdi-Cammarano szerzőpáros történetében keverednek a valósághú és a fiktív elemek. Az 1410–12-es évek alatt Aragóniát a megüresedett trónért folytatott harc tartotta izgalomban: I. (Emberséges) Márton aragóniai király halála után többen követelték maguknak a trónt, köztük Luna grófja (más néven aragóniai Frigyes, a néhai király törvénytelen unokája), és Jakab, Urgel grófja is. (Két évi küzdelem után a parlament 1412-ben végül kasztíliai Ferdinándot választotta királynak.) Ennek a harcnak az idején játszódik az opera: egy lángokban álló országban látjuk a szereplőket, köztük a testvéri mivoltukról mit sem sejtő, egyazon nőbe szerelmes Luna grófot és az Urgel grófja oldalán harcoló Manricót.

A trubadúr alakja a történelemből és az irodalomból egyaránt ismerős: a 15. századi bátor, verselő-daloló, titokzatos fekete lovag alakja többször újraeleedt az irodalomban, többek közt Sir Walter Scott *A trubadúr* című, 1815-ben megjelent költeményében is. Verdi (és Gutiérrez) trubadúrája az Urgel zászlaja alatt harcoló hegyvidéki cigányként jelenik meg, és (nemesi származásáról mit sem sejtve) a nemeseknek kijáró tiszteletet jellemével érdemli ki. A két testvér sok közös vonással bír: mindketten meggyőződésből harcolnak egy ideológiáért, és mindketten szenvedélyesen szerelmesek – ráadásul éppen ugyanabba a hölgybe. Lunát hiba volna véres, gonosz karakterként ábrázolni. Nem más ő, mint a viszonzatlan szerelemtől szenvedő férfi, akinek legalább olyan lírai dallamokat írt a szerző, mint a fivérének.

Leonora érzékeny, nemes lélek, aki a világ kegyetlenségének és a sorsnak válik áldozatává. Mindvégig két tűz között őrlődik: ő maga a hercegné udvarhölgye, szerelme azonban ellenséges oldalon harcol. Luna gróf üldözi szerelmével, akinek Manrico úgy politikai, mint szerelmi téren ellenfelévé válik. Alakjában küzd a szakrális és a profán is: az Egyházban keres menedéket halottak hitt szerelme fölötti gyásza és Luna ostroma elől, végül azonban vétkezik a vallás törvénye ellen: öngyilkosságot követ el, hogy Manricót megmentse.

A saját gyermekét tragikus módon elvesztő, ellensége fiát felnevelő, a beteljesítetlen bosszú súlyától gyötört Azucena és a valódi származását nem ismerő Manrico történetét valószínű, hogy Halévy 1835-ös operája, *A zsidónő* is inspirálta. (A római zsidó Éléazar gyermekeit Brogni gróf eretnység vádjával máglyára küldte. Később a véletlennek köszönhetően Éléazarhoz kerül Brogni kislánya, akit magához vesz és zsidónak nevel.)

Azucena – és édesanyja – az előítéletek áldozata. Alakja egy archetípusból épült fel: a 15. századi Spanyolország területére Dél-Franciaországból vándorolt át egy alacsonyabb számú cigány közösség. A társadalom a perifériára számúzta őket, mivel elítélték őket szokatlan kinézetük, életmódjuk miatt. Rendszerint a boszorkánysággal hozták őket összefüggésbe, és úgy hitték: gyermekeket rabolnak el, hogy aztán rituálisan megégessék őket a tábortüzből. Az Egyház üldözni kezdte őket; gyakran még azokat is eretneknek kiáltották, akik jósoltattak maguknak a cigányokkal. Verdi számára ez az asszony vált az opera legfontosabb szereplőjévé. Így írt a szerző Cammaranonak 1851. március 16-án: *„Azucena nem örül meg. A fáradtságtól és fájdalomtól megtörve képtelen összefüggően beszélni. – Értelme pillanatnyilag kusza, de nem örült. Egészen végig meg kell tartani az asszony két nagy szenvedélyét: Manrico iránti szeretetét és vad vágját, hogy anyját megbosszulja. Manrico halálával a bosszúvágó óriásivá válik benne s diadalmasan kiáltja: »Igen... ő volt a testvéred! ... Anyám, bosszút álltam érted!«*

Nemzetközi sztárvendégek

Verdi operája 1853-as bemutatója óta töretlen népszerűségnek örvend, most pedig napjaink leghíresebb operaénekes-házaspárja, Anna Netrebko és Yusif Eyvazov tolmácsolásában elevenednek meg a legendás szereplők a Magyar Állami Operaház művészeinek és együtteseinek közreműködésével, Denis Vlasenko vezényletével.

Anna Netrebko és **Yusif Eyvazov** együttműködése a Magyar Állami Operaházzal immár több mint fél évtizedes múltra tekint vissza. 2017 augusztusában a Berlini Waldbühnén a Magyar Állami Operaház Zenekara működött közre a világhírű házaspár televíziós közvetítéssel kísért nagyszabású gálaestjén, ezt követően pedig még az év decemberében az OPERA szervezésében, az Erkel Színházban léptek fel az *Andrea Chénier* koncertszerű produkciójában. Netrebko és Eyvazov 2021-ben a Műpa vendégeként járt ismét Budapesten, a *Tosca* koncertszerű előadásában újra a Magyar Állami Operaház Zenekara, Énekkara és Gyermekkara működött közre. 2022 szeptemberében az orosz szoprán zongorás áriaestet adott az Operaházban, majd 2023 júliusában az OPERA Zenekar a VeszprémFeszt-en kísérte a két sztárenekes fellépését.

Az Eiffel műhelyházi est karmestere Denis Vlasenko, nemzedékének legfoglalkoztatottabb orosz dirigense. Az Európában és Ázsiában is népszerű művész a Moszkvai majd a Szentpétervári Állami Konzervatórium elvégzése óta rendszeresen dolgozik együtt olyan világsztárokkal, mint a Netrebko-Eyvazov házaspár, valamint Vadim Repin, Gyenyisz Macujev, Aida Garifullina, Ildar Abdrazakov, Dmitriy Korchak, Erwin Schrott vagy Vittorio Grigolo.

Synopsis

Act I – The Duel

Scene 1

Spain is a country divided by civil war. The commander of the royalist troops, Count di Luna is in love with a lady-in-waiting to the Princess, but she does not respond to the Count's approaches. An unknown troubadour has been serenading Leonora for a while, and the jealous Count desperately wants to capture him. Count di Luna's men are guarding the Aragonian Palace, and captain Ferrando, in order to keep the soldiers awake, tells of a Gypsy woman's terrible deed. She was sentenced to be burnt alive at the stake for bewitching the Count's young brother. In revenge, the Gypsy woman's daughter abducted the child and, as the legend goes, threw him into the fire at the place where her mother had been killed. The burnt remains of a child's skeleton were found there, and Count di Luna's father soon died in his sorrow. As he was dying, the old Count, hoping that the burnt bones were not his son's, made his son swear to seek out the woman. They never found the Gypsy girl though.

Scene 2

In the garden of the palace, Leonora confesses to her friend Ines that she has fallen in love with a mysterious man she met before the war. It is he who serenades her as a troubadour every night. When they leave, Count di Luna arrives, and is almost maddened by his desire for Leonora. As he is walking towards her door, the troubadour's song is heard in the darkness. Leonora rushes out to greet the singer, but she rushes into the Count's arms by mistake. The troubadour appears and reveals his identity: he is Manrico, leader of the army of the rebels. The furious Count challenges him to a duel to the death.

Act II – The Gypsy Woman

Scene 1

Manrico is about to win the duel, but, influenced by some strange instinct, steps back from the last and lethal thrust and leaves the Count alive. The war continues, and the royalists triumph in the final battle. Manrico is seriously wounded, but his mother, the Gypsy Azucena, takes him from the battlefield to the mountains and cures him in a camp. She is the Gypsy girl Count di Luna seeks. Her life is haunted by the memory of her mother's death and thirst for vengeance. Azucena begins to tell her terrible story. She abducted the old Count's young son, but the boy, who she later killed, was her own son. When Manrico wants to know who he really is, Azucena gives evasive replies; it is only maternal love that she has always showed to him and Manrico should keep his oath to take revenge on the di Luna family. He learns that Leonora is going to a monastery because she believes that her beloved has died in battle and wants to escape the Count. He does not listen to his mother's advice and leaves for Leonora immediately. Azucena sets off too.

Scene 2

Di Luna wants to attack the monastery with his troops and abduct Leonora by force. The girl is being prepared to take a solemn vow to become a nun when the Count tries to abduct her, but Manrico and his men prevent him from doing so. A fight breaks out, and the two lovers escape in the turmoil.

Act III – The Son of the Gypsy Woman

Scene 1

Count di Luna and his army is about to attack the fortress where Manrico and his love have taken refuge. Ferrando drags Azucena to the scene; she has been captured near the camp. When she hears the name of di Luna, Azucena's reaction arouses Ferrando's suspicion and he recognises the murderer of the Count's brother in her. When Azucena cries out to Manrico, the Count realises how he might lure his enemy out of the castle... He orders his men to build a pyre to burn Azucena on the spot.

Scene 2

In the fortress, Leonora and Manrico are preparing for their wedding. The girl is terrified as a fight with di Luna seems unavoidable, and Manrico's troops are largely outnumbered. The man swears eternal love to her. When they hear that Azucena has been captured, Manrico launches an attack on the Count and his troops.

Act IV – The Punishment

Scene 1

Manrico and his army are defeated; he and Azucena are imprisoned in di Luna's castle. Leonora, who has managed to escape with Manrico's lieutenant, arrives at the castle. She says a prayer for the salvation of her beloved. The voice of a troubadour is heard from the castle. Count di Luna orders Manrico and Azucena to be executed. In exchange for the freedom of her love, Leonora offers herself to the Count, who accepts the proposal unaware that his beloved has taken slow-acting poison.

Scene 2

In the dungeon, Manrico is trying to console Azucena, who is terrified of her imminent death by fire. Leonora rushes in and urges Manrico to flee. He realises his beloved has saved him; he rejects the girl, as well as the Count's pardon. But the poison begins to work, and Leonora dies in her lover's arms – before the eyes of the Count. Di Luna has Manrico executed. Azucena cries to the heavens: her vengeance has been fulfilled – the Count has killed his own brother.

About the opera

Il trovatore is a Romantic melodrama composed in the style of bel canto. The opera is the second piece of the so-called *trilogia popolare*, or "popular trilogy"; it was conceived after *Rigoletto* and almost simultaneously with *La traviata*.

Its structure follows the pattern of Verdi's early operas; the characters and environment are similar to those of *Ernani*, but its composition is rather traditional: four acts, each consisting of two scenes, the usual love triangle of the tenor, the soprano and the baritone, amended with a powerful mezzo soprano role. The character of Azucena was so important to Verdi that originally, he wanted the title *La zingara* (*The Gypsy Woman*).

Verdi chose the Romantic play *El Trovador* (1836) by Spanish playwright Antonio García Gutiérrez as the base for the story, which, in turn, was presumably inspired by *Macías* (1834), a play by Mariano José de Larra. Both the play by Gutiérrez and the opera by Verdi and Cammarano are a mixture of historically accurate and fictitious elements. During the period between 1410 and 1412, Aragon was preoccupied with the battles for its vacant throne. Martin the Humane, King of Aragon, died without a legitimate heir. There were seven pretenders, including Frederick of Aragon, Count of Luna, the late king's illegitimate grandson, the late king's nephew Ferdinand of Castile and James of Aragon, Count of Urgell, son of Martin's cousin. (After some quarrels, the parliament of Aragon elected Ferdinand king in 1412.) In the case of *Il trovatore*, the civil war provides the backdrop for opera about the separated brothers on opposite sides – Count di Luna is on King Ferdinand's side, whereas Manrico leads the rebels supporting the pretender, the Count of Urgell –, but they are in love with the same woman. It would be wrong to characterise Luna as a bloodthirsty and evil person. He is merely a man suffering from unrequited love, and the composer gave him as lyric melodies as to his brother. Leonora is genuinely noble soul who becomes a victim of her own fate. She is torn between her duty as a lady-in-waiting for the princess while her loved one fights on the enemy's side. She is pursued by Luna, and thus, he becomes an opponent of Manrico both on the political battlefield and in love. In her figure, the sacred and the profane are struggling throughout the opera: she leaves the order because of her love, and finally breaks the law of her religion when she commits suicide to save her Manrico. The figure of Azucena, a woman tormented by unfulfilled revenge, a woman who lost her daughter tragically and now – unbeknownst to him – raising Manrico, the son of his enemy as her own was probably inspired by *La Juive*, the 1835 opera by Halévy. (The sons of the Jew Eléazar, who had lived in Rome, were condemned and executed as heretics by Count Brogni. Later, due to an unexpected turn of events, Brogni's daughter is found by Eléazar and raised as his own.)

Azucena – and her mother – are victims of prejudices. Her figure is built up from an archetype: a small Gypsy community that migrated from Southern France to Spain in the 15th century. Society pushed them to the periphery as it despised them for their appearance and lifestyle. They were often associated with witchcraft, and many people believed that they kidnapped children to burn them ritually in a campfire. The church began to persecute them; and bishops often charged those with heresy who asked Gypsies to read their fortune. This thread became the most important to

Verdi. He gave clear instructions to Cammarano in a letter dated 9 April 1851: *“Do not make Azucena mad. Overcome by fatigue, by suffering, by fear, by lack of sleep she cannot manage a logical discourse. Her senses are overwhelmed, but she is not mad. It is necessary to preserve to the end the two great passions of this woman: the love for Manrico and the ferocious thirst to avenge her mother. With Manrico dead, her feelings for vengeance become gigantic and she says with exaltation: “Yes... he is your brother ... Fool! ... You are avenged, O mother!”*

International guest stars

Verdi's opera has enjoyed unbroken popularity since its premiere in 1853, and now the legendary characters are brought to life in the interpretation of the most famous opera singer-couple of our time, Anna Netrebko and Yusif Eyvazov joining the soloists and ensembles of the Hungarian State Opera.

Anna Netrebko and **Yusif Eyvazov**'s collaboration with the Hungarian State Opera goes back more than half a decade. In August 2017, the OPERA Orchestra accompanied the couple's televised gala at Berlin's Waldbühne, in December they performed in the concert version of Andrea Chénier at the Erkel Theatre. In 2021, Netrebko and Eyvazov visited Budapest again as guest stars at Müpa, where the Hungarian State Opera Orchestra, Chorus and Children's Chorus participated in the concert performance of Tosca. In September 2022, the Russian soprano gave a recital at the Opera House, and in July 2023, the OPERA Orchestra accompanied them once again at VeszprémFest.

The conductor of the concert performance at the Eiffel Art Studios is **Denis Vlasenko**, the most sought-after Russian conductor of his generation, a popular figure in Europe and Asia, has worked with such international stars as the Netrebko-Eyvazov couple, Vadim Repin, Denis Matsuev, Aida Garifullina, Ildar Abdrazakov, Dmitriy Korchak, Erwin Schrott, and Vittorio Grigolo.

ANNA NETREBKO

YUSIF EYVAZOV

DENIS VLASENKO

Fotók / Photos © Olga Rubio Dalmau. Vladimir Shirokov, Denis Vlasenko

A művészek életrajza elérhető a képekre kattintva.
For the biographies of the artists click on the images.